

УДК 321+101.8

Дискурс влади як предмет філософського дослідження: між дискурсивними практиками та лінгвістичним дискурс-аналізом

С.Р. КАРПЕНКО

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпропетровськ,
E-mail: sr.karpenko@meta.ua**Авторське резюме**

Стаття розкриває онтологічні та гносеологічні засади дискурсу влади, вивчає філософські виміри рівнів сучасного дискурсу мас. У межах дослідження встановлюються особливості дискурсу влади в межах двох основних філософських інтерпретацій дискурсу влади: постмодерністського та лінгвістичного дискурс-аналізу. Приділяється увага взаємодіям дискурсивних спільнот та владних інститутів.

Обґрунтовується, що влада дискурсу проявляється у певному тлумаченні вербальних і текстуальних феноменів сучасними соціально-гуманітарними дисциплінами, зокрема соціологією і політологією. Встановлено, що міждисциплінарний підхід в інтересах емпірично орієнтованих наукових дисциплін дозволяє використати філософський досвід і побачити реальне явище перетворення свідомості за допомогою дискурсивних практик у суспільній дійсності.

Зазначається, що наслідки тоталізації владного впливу через структури мовлення і дискурсивну реальність є надзвичайно важливими, як твердять сучасні теоретики мовленевої дії, проникнення влади у буденний та науковий дискурс, проявляється, насамперед, у зловживаннях впливу. Стверджується, що тиражування негативного впливу влади на дискурс є також точкою відліку для філософського осягнення масштабності проблеми.

Демонструється розбіжність між вербальним і текстуальним змістом обговорень, між публічними та неpubлічними змістами висловлювань владних суб'єктів, яка виступає ключовою особливістю владного дискурсу стосовно масової свідомості і прагматичного дискурсу в практичній ситуації буття мас.

Ключові слова: дискурс влади, владна онтологія, гносеологія влади, екзистенція мас, масова свідомість, конформізм, інтерпретація реальності.

Discourse of power as a subject of philosophical inquiry: between discursive practices and linguistic discourse

C.R. KARPENKO

The Oles Honchar Dnepropetrovsk national university, Dnepropetrovsk, Ukraine,
E-mail: sr.karpenko@meta.ua**Abstract**

The article reveals the ontological and epistemological foundations of discourse of power, exploring the philosophical dimensions of discourse levels of power. The study set features discourse of power within the two main philosophical interpretations discourse of power: postmodern and linguistic discourse. Attention is paid to interactions discursive communities and government institutions.

Substantiated that power manifests itself in a discourse interpretation of verbal and textual phenomena by contemporary social and human sciences, including sociology and political science. Established that an interdisciplinary approach in the interests of empirically oriented disciplines allows to use philosophical experience and see the real thing of consciousness transformation by means of discursive practices in social reality.

It is noted that the consequences of powerful influence totalization over the structures of speech and discursive reality are extremely important, as argue modern theorists speech actions, penetration of power in everyday and scientific discourse, manifested primarily in abuse of influence. It is alleged that replication of the negative impact of power on discourse is also the starting point for philosophical comprehension of the magnitude of the problem.

Demonstrated the discrepancy between verbal and textual content of discussions between public and non-public meaning of utterances government entities, which serves a key feature of the power discourse regarding mass consciousness and pragmatic discourse in practical situations of the masses being.

Keywords: discourse of power, the ruling ontology, gnoseology of power, existence of mass, mass consciousness, conformism, the interpretation of reality.

Постановка проблеми. Філософські засади вивчення дискурсу влади виходять за межі наукових пошуків сучасних соціально-гуманітарних дисциплін. Проблематика дискурсу влади має низку особливостей, які можуть розкрити на засадах філософського світосприйняття феномен влади, виражений у перетворювальному

впливі на умови буття людини. Поняття влади на сучасному етапі включає як філософський зміст людини, так і емпіричні засади соціальної дійсності. Однак, на відміну від спеціальних наук, передусім, соціології та психології, які орієнтуються на зовнішні прояви владного примусу, філософія спрямована на тлумачення

© С.Р. Карпенко, 2014

смыслів владного дискурсу. В нашому дослідженні під цим поняттям ми будемо розуміти дискурсивну реальність, яка виникає на основі діалогічної та полілогічної взаємодії суб'єктів влади, а також прагматичного простору дискурсу, який тематично пов'язаний з владними практиками.

Аналіз досліджень і публікацій. Мовленнєві та текстуальні аспекти дискурсивної діяльності людини, пов'язані з владою, вивчали такі вчені, як М. Фуко [12], Р. Рорті [13], Т. ван Дайк [14]. Вони поставили питання постструктуралістського, прагматичного та соціокогнітивного вимірів дискурсу влади. Вітчизняні дослідники також долучилися до вивчення зазначеної проблематики. Робота В. А. Зотової [4] акцентує увагу на дискурсі влади і нонконформізму як культуротворчих чинників, Н.Г. Діденко [3] звертається до проблеми взаємодії управління, влади і держави, І.В. Вербицька [2] вивчає владу як феномен екзистенції. Таким чином, проблематика дискурсу влади не є новою для сучасної наукової спільноти. Основною тенденцією філософських розробок став аналіз дискурсу і представлення онтологічних особливостей дискурсивної реальності. Водночас специфіка владного дискурсу не як текстуальної або знакової реальності, а як тоталізуючого чинника, який детермінує модус життя людини і суспільства не є розкритою у сучасних дослідженнях. Тому частиною загальної проблеми, якій присвячено дану статтю, є специфіка символізації та номіналізації влади у дискурсі владних суб'єктів, масовій свідомості та в рамках експертного філософського знання.

Метою дослідження є визначення феноменадискурсу влади у предметних вимірах сучасної філософської науки.

Виклад основного матеріалу. Одним з найбільш глибоких та обґрунтованих підходів до прагматичних засад дискурсу влади є філософія Мішеля Фуко. Багатопланове філософське вивчення дискурсу привело до того, що дискурс влади визначається як один з вимірів загальнолюдського дискурсу. Теорія дискурсу опосередковує ключові сфери буття людини у сучасному суспільстві. Владна реальність розглядається Фуко передусім як практика домінування та підпорядкування. При цьому мовленнєвий дискурс та дискурс влади, визначається як текстуальна реальність, спрямована на підпорядкування людей. Згідно із сучасним дисертаційним дослідженням П.Є. Кирилова [5], М. Фуко досліджував таємницю влади і порядок існування сучасного дисциплінарного суспільства.

Аналіз дискурсу влади, проведений Мішелем Фуко, наголошує на репресивному характері впливу влади як на діяльність конкретних осіб, або суб'єктів, так і на структуру, яка пронизує сучасне суспільство. Генеалогічне дослід-

ження влади знання М. Фуко виявляє глибоко історичний характер дискурсивних практик влади. Діяльність М. Фуко щодо встановлення особливостей дискурсу влади ґрунтується на констатації можливостей влади монополізувати слова і смисли, що виводить на розуміння природи домінування через мову, як універсальну структуру комунікації. Згідно з аналітиком творчості М. Фуко А. Корбутом, «одним з основних питань, яке приваблювало Фуко, є перехід від того «що таке істина» до того «як відтворюється істина». Він ставить питання не «що таке влада», а «як здійснюється влада». З цього випливає, що французького мислителя більш за все цікавила плинність практик влади і дискурсу як одного з основних чинників відображення мінливих практик контролю і володарювання. Однією з основних особливостей владного дискурсу є вживання різних риторичних прийомів, які, на думку М. Фуко, відображають нещирість або відсутність паресії у дискурсі влади» [9, с. 163].

Специфіка дискурсу влади проявляється у своєрідному мовленнєвому впливі, який справляють владно обумовлені висловлювання на слухача. Згідно з А. Корбутом, якщо риторика забезпечує того, хто говорить технічними прийомами, які дозволяють володарювати над розумом слухачів (незважаючи на ставлення оратора до того, що він говорить), то «паресіаст через паресію впливає на розум інших людей, вказуючи їм, якомога більш безпосередньо, в чому він найбільше переконаний» [9, с. 163].

Особливість дискурсу влади протягом розвитку людства завжди була пов'язана з моральними аспектами соціальної комунікативної діяльності. Нещирість дискурсу влади є тією ознакою, яка відрізняє її від дискурсу звичайних людей. Згідно з М. Фуко, паремія, щирість - це глибинна діяльність, при здійсненні якої той, хто промовляє про особистісний зв'язок з істиною, ризикує власним життям, тому що вважає свою думку істиною, щоб робити людей краще, допомагати їм і собі. Застосовуючи паресію, той, хто промовляє, «використовує свою свободу і надає перевагу щирості перед переконливістю, надає перевагу істині, надає перевагу брехні або мовчанню, загрози смерті життю й безсмертю, критиці над улесливістю, моральному обов'язку перед егоїзмом, моральною байдужістю» [9, с. 168].

Крім особливостей, пов'язаних з розумінням дискурсу влади як етичного феномена, сучасні дослідники, зокрема В. Согоманян, акцентують увагу на суто лексико-семантичній та семіотичній складовій феномена дискурсу влади. Дискурс інститутів влади - це комплекс здійснюваної носіями влади публічних комунікативних актів імперативного характеру за допомогою знаків звичайної мови і спеціальної системи знаків мови влади [8, с. 48]. В. Согоманян визначає низку комунікативних актів, які

входять у комплекс імперативних комунікативних актів. Це різноманіття жанрів наказування від усного публічного виступу носія влади до поширення письмових указів [8, с. 48].

Крім морально-етично орієнтованої ідентифікації дискурсу влади, існує потреба у зверненні до інтегративних міждисциплінарних визначень дискурсу, які охоплюють і структурний, і сутнісний вимір сучасних дискурсивних практик. Згідно з лінгвістичною працею В. Є. Чернявської, під дискурсом слід розуміти тексти у нерозривному зв'язку із соціальними, культурно-історичними, ідеологічними, психологічними і іншими факторами системи культурно-прагматичних, когнітивних цілеустановок автора. Останній взаємодіє з адресатом, що обумовлює особливу, ту, а не іншу обумовленість мовних одиниць різного рівня. З лінгвістичної точки зору у тексті дискурс характеризує комунікативний процес, який призводить до утворення певної формальної структури тексту. «В залежності від дослідницьких завдань, дискурс, в одному випадку, позначає конкретну комунікативну подію, в іншому – як інтегративну сукупність певних комунікативних актів, результатом яких є змістовно-тематична спільність багатьох текстів» [10, с. 77-78]. Про можливість спеціалізованих дискурсів також зауважує Р. Барт [1].

Влада дискурсу проявляється у певному тлумаченні дискурсивних феноменів сучасними соціально-гуманітарними дисциплінами, зокрема соціологією і політологією. Міждисциплінарний підхід в інтересах емпірично орієнтованих наукових дисциплін дозволяє використати філософський досвід і побачити реальне явище перетворення свідомості за допомогою дискурсивних практик у суспільній дійсності. Методологія М.Фуко використовується сучасними дослідниками-соціологами для визначення феноменів, які не можуть бути визначені вимірними (кількісними) методиками. Зокрема, на думку Є. Шейгала, «влада як когнітивна категорія являє собою те, що інакше формулюється як «влада мови» - здатність мови нав'язувати світобачення, створювати мовну інтерпретацію картини світу («хто називає речі, той оволодіває ними»)» [11].

Через особливості дискурсивного впливу визначаються сутність і особливості сучасної влади. Влада набуває онтологічних особливостей завдяки практикам дискурсу і набуває, перш за все, мовленнєво-комунікативного характеру. Наукове бачення влади поєднується з буденним через реальність перетворювального впливу влади. «Влада визначається як можливість нав'язування своєї волі іншим, всупереч опору, як право колективного агента накладати зобов'язання і примушувати до дій. У комунікативному плані влада проявляється у здатності змусити інших прийняти вигідну для мовця інтерпретацію дійсності, тобто

в примусі до точки зору», вважає Є. Шейгал [11]. Специфіка використання мови у дискурсі влади визначає її обмежувальний характер, стає мовним засобом управління і контролю, засобом обговорення і мовлення. Текстуальна і мовленнєва реальність, якою оперує влада є спонукальною та репресивною. Влада, перш за все, обмежує свободу з метою забезпечення домінування. Одним із засобів у цій практиці є корпоративність мови і мовлення. Згідно з Є. Шейгалом, «корпоративна функція, притаманна будь-якій спеціальній підмові і жаргону, реалізується завдяки тому, що спеціальна мова зазвичай незрозуміла для непосвячених, бо призначена «для внутрішнього вжитку», для об'єднання «своїх» і виключення «чужаків» [11].

Міждисциплінарні дослідження дискурсу влади знову і знову визначають її специфічний перетворювальний характер відносно існуючої мовленнєвої та текстуальної реальності. Практика мовленнєвих актів розкривають примусовий характер дискурсу влади. На основі аналізу засобів мовлення та побудови висловлювань сучасні вчені можуть стверджувати, що ключем для розуміння владного впливу є ефект маніпуляції, тобто, зміни свідомості і поведінки внаслідок мовленнєвого контакту. Ці особливості владного дискурсу, виявлені у міждисциплінарному гуманітарному контексті, дозволяють у межах філософських наук подивитися на феномен влади, як на феномен структурування уявлень про навколишній світ та нав'язування певної картини світу. На думку Є. Шейгала, «при свідомому використанні мови як інструменту, який дозволяє впливати на існуючу у свідомості соціуму картину світу, влада виступає як риторична категорія, пов'язана зі стратегіями фасциативності, маніпуляції та іншого. Мова в даному випадку свідомо використовується як засіб впливу для досягнення певного перлюкутивного ефекту; це особливо яскраво проявляється в таких сферах комунікації, як реклама, пропаганда і т.п. Даний аспект дискурсивного прояву влади вивчається теорією мовленнєвого впливу» [11].

Особливості сучасних досліджень мовленнєвого впливу розкривають тотальний характер владної перебудови дискурсу. Сучасне філософське розуміння володарювання не концентрується навколо владно-організаційного впливу, цей вплив остаточно переходить у площину символіки семіотики і семіології. Надання значення об'єктам дійсності визначають надання всеохоплюючого владного впливу, ніж це характерно для традиційних уявлень про владу. Згідно з позицією Є. Переверзева та Є. Кожем'якіна, «панувати означає сьогодні володіти не стільки апаратом примусу, скільки можливістю визначати (описувати, пояснювати, прогнозувати, конструювати) поточну ситуацію в суспільстві, формулюючи критерії

об'єктивності, неупередженості, авторитетності, правдивості й істинності» [7].

Наслідки тоталізації владного впливу через структуру мовлення і дискурсивну реальність є надзвичайно важливими для обґрунтування самостійного значення терміну «дискурс влади». Як твердять сучасні теоретики мовленнєвої дії, проникнення влади у буденний та науковий дискурс проявляється, насамперед, у зловживаннях цим впливом [7]. Тиражування негативного впливу влади на дискурс є також точкою відліку для філософського осягнення масштабності проблеми. Як вказує М. Фуко, «предмет мого дослідження - є дискурсивне відтворення зловживання владою та соціальної нерівності - навряд чи само по собі є неproblemним поняттям, а значить теж має бути підданий детальному теоретичному аналізу» [9, с.18].

Емпіричний міждисциплінарний дискурс-аналіз збагачує філософський аналіз дискурсу влади відображенням ключових позицій владного дискурсивного впливу. Цей вплив фіксується на рівні спеціальних галузей функціонування сучасного технологізованого суспільства. Тому філософське дослідження може спиратися на твердження про вплив на дискурс на основі попередніх досліджень на галузі сучасних соціальних наук. «Дискурс піддається аналізу не тільки як автономний вербальний «об'єкт», але й як контекстуальна взаємодія, соціальна практика або тип комунікації в соціальному, культурному, історичному чи політичному контексті» [9, с.21].

Феномен владного дискурсу у сучасних дослідженнях соціального дискурсу розкривається також і на рівні впливу структури дискурсивних висловів на владні практики. Ця специфіка визначає підходи влади до контролю і управління з метою досягнення управлінських цілей за допомогою дискурсу. Через саму природу соціального дискурсу, наявність владного дискурсу і його домінування має лише ймовірнісний характер і потребує підтвердження в кожному конкретному випадку. «Контроль здійснюється не тільки щодо дискурсу як соціальної практики, а й у ставленні свідомості керованих, тобто і щодо їх знання, думок, відносин, ідеології, а також особистих або соціальних репрезентацій. В цілому, контроль над свідомістю є непрямим, що мають на увазі, можливим або ймовірним наслідком дискурсу. Ті, хто контролюють дискурс, можуть побічно контролювати поведінку» [9, с.27].

Особливістю впливу дискурсу на владні практики проявляються на прикладі формування спеціального дискурсивного середовища. Філософський зміст дискурсу влади, понять «дискурс влади» і «владний дискурс» розкривається саме на основі феноменальності влади, а не її конкретної суб'єктності або інституційності. При цьому філософська предметність

владного дискурсу відрізняється від предметності інших соціальних і гуманітарних наук. На думку сучасного російського дослідника А.П. Огурцова, «не слід шукати групи, які володіють владою, і групи, які її позбавлені, вважаючи, наприклад, що політики перебувають біля керма влади, а вчені утримуються поза владою. Така позиція можлива лише в тому випадку, якщо влада ототожнюється з державною владою, і не проймається феноменом влади і тим більше механізмом розподілу влади на кожному етапі складної конфігурації діючих соціальних сил» [6].

Природа впливу владного дискурсу на галузеві дискурси сучасного суспільства демонструється на основі підпорядкування зовні не пов'язаних дискурсивних сфер владному впливу. Мова йде про конформізм і добровільність сприйняття владного, підпорядкувального дискурсивного впливу з метою реалізації владних дискурсивних цілей. На думку А.П. Огурцова, «будь-який вчений є прихильником панівної ідеології. Прийняті в суспільстві на тому чи іншому етапі розвитку стандарти, кліше, зразки, способи вираження так чи інакше знаходять своє втілення і в науковій творчості, свідомо чи несвідомо пронизують свідомість вченого, оскільки науковий дискурс - лише компонент наукової практики, що характеризує суспільство того чи іншого періоду» [6].

Лояльність до владного впливу з боку окремих дискурсивних спільнот показує, що тотальність владного дискурсу не обмежується примусовими елементами домінування. Визнання владного тлумачення реальності диктується функціональними особливостями влади як впорядкувального чинника у суспільстві, який забезпечує загальний порядок і розвиток. Отже, владний дискурс та дискурс влади є доцільними і функціональними явищами. На думку А. П. Огурцова, «підкреслено говорять про проникнення владних відносин у саму науку - і в наукове співтовариство, і в соціальний інститут науки, і в наукове знання. Це означає, що владні відносини знаходять своє вираження у використовуваних вченими метафорах, у науковому мовленні, у виборі певних ідеальних об'єктів і пояснювальних схем» [6].

Таким чином, дискурс влади й владний дискурс на сучасному етапі розвитку соціально-гуманітарного і філософського знання виступають одними з провідних пояснювальних концептів, які дають змогу ідентифікувати прояви владного впливу у соціальній дискурсивній реальності. Дискурс як вільний полілог наявних суб'єктів мовлення структурується владою як на основі специфічного цілеспрямованого впливу з метою реалізації інтересів владних суб'єктів, так і на основі функціонування влади в межах збереження суспільства і раціонального управління ним. Тому «владний дискурс» і «дискурс влади» слід розуміти, як

взаємодоповнюючі поняття, що відображають інституалізований процес дій влади у дискурсивному середовищі.

Висновки. Сучасний дискурс влади підпорядкований кільком онтологічним аспектам, які, своєю чергою, визначають його тематичні напрямки. Технізація та інформатизація масового суспільства формують своєрідну етичну модель дискурсу, в якій продуценти інформації намагаються якомога більше стандартизувати свої дискурсивні положення в межах комунікації. Через це напрямком еволюції владного дискурсу стає дедалі більш монологічним.

Владний характер дискурсу, як свідчить аналіз філософії дискурсу М. Фуко, не зводиться до владної позиції суб'єкта мовлення або тематичної наповненості висловів. Застосування паресії як ознаки античного владного дискурсу свідчить, що влада є екзистенцією людини, основою її самосприйняття як мовника.

Гносеологічне підґрунтя сучасного дискурсу влади набуває характеру моносуб'єктного пізнання, притаманного класичній гносео-

логії, в той час, як провідною тенденцією сучасного філософського знання в цілому є полісуб'єктність та альтернативні гносеологічні лінії.

Лінгвістичні розробки дають змогу побачити, що дискурс влади і владний дискурс є феноменами, які формують між мовцями і слухачами відносини підпорядкування на рівні свідомості. Однак питання онтологічних засад владного дискурсу залишаються відкритими для подальшого вивчення, оскільки потребують висвітлення владні претензії на текстуальне і вербальне висловлення істини.

Особливості владного дискурсу стосовно масової свідомості і прагматичного дискурсу в практичній ситуації має також демонструють розбіжність між вербальним і текстуальним змістом обговорень, між публічними та непублічними змістами висловлювань владних суб'єктів. Перспективою подальшого розгляду проблеми, порушеної в даній статті, є розкриття кратологічного механізму у контексті взаємодії масової свідомості та влади.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Барт Р. Фрагменти мови закоханого : пер. с фр. [Текст]/ Р. Барт. - Л. : Незалежний культурологічний журнал «І», 2006. - 283 с.
2. Вербицька І. В. Влада як феномен екзистенції: автореф. дис... канд. філософ. наук: 09.00.04 [Текст]/ І.В. Вербицька ; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. - К., 2008. - 16 с.
3. Діденко Н. Г. Взаємодія управління, влади і держави як предмет філософського аналізу: Автореф. дис... канд. філос. наук: 09.00.03 [Текст]/ Н.Г. Діденко ; Донец. нац. ун-т. - Донецьк, 2002. - 19 с.
4. Зотова В. А. Дискурс влади і неконформізму як культуротворчі чинники в культурі 60 - 90-х рр. XX ст. [Текст]/ В. А. Зотова // Культура України. - 2013. - Вип. 41. - С. 158-166.
5. Кириллов П. Е. Дискурс М. Фуко как методология анализа современных социальных институтов и процессов Автореф. дис. канд. филос. н. 09.00.11 М., 2006 [Электронный ресурс] /П. Е. Кириллов. - Режим доступа: <http://www.dissercat.com/content/diskurs-m-fuko-kak-metodologiya-analiza-sovremennykh-sotsialnykh-institutov-protseessov#ixzz34Ok1gAmS> - Назва з екрана.
6. Огурцов А. П. Научный дискурс: власть и коммуникация (дополнительность двух традиций) [Электронный ресурс] /А. П. Огурцов // Режим доступа: <http://russcience.euro.ru/papers/ogur93sp.htm> - Назва з екрана.
7. Переверзев Е. В. О книге Тена А. Ван Дейка «Дискурс и власть. Репрезентация доминирования в языке и коммуникации» [Электронный ресурс] /Е. В.Переверзев, Е. А. Кожемякин. - Режим доступа: <http://dis-courseanalysis.org/ada8/st56.shtml> - Назва з екрана.
8. Согомонян В. Что такое дискурс власти? [Текст]/В.Согомонян //«21-й ВЕК» - 2012.-№ 1 (21). С.34-51.
9. Фуко М. Дискурс и истина пер. с англ. А. Корбута [Текст]/М.Фуко // Логос. - 2008. - № 2. -С. 159-262.
10. Чернявская В. Е. Дискурс власти и власть дискурса [Текст]/В.Е.Чернявская. - М.: Флинта : Наука, 2006. - 136 с.
11. Шейгал Е. Власть как концепт и категория дискурса [Электронный ресурс] /Е.Шейгал. - Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/Article/scheig_vlast.php - Назва з екрана.
12. Foucault M. The Order of Things: An Archaeology of the Human Sciences [Text] / Michel Foucault Vintage; Reissue edition 1994.- 416 p.
13. Rorty R. Review: Objectivity, Relativism, and Truth: Philosophical Papers [Text] /Richard Rorty Cambridge)) (Volume 1)Cambridge University Press, 1991. -226 p.
14. van Dijk T. A. Discourse and Context: A Sociocognitive Approach [Text] /Teun van Dijk. - Cambridge University Press, 2008.- 288 p.

Стаття надійшла до редакції 07.07.2014

REFERENCES:

1. Bart, R. Fragmenty mowy zakochanego (Utterances of man in love). L. : *Nezalezhnyi kulturologichnyi zhurnal «I»*, 2006. 283 p.
2. Verbitska, I. V. Vlada yak fenomen ekzistentsiyi: (Power as a phenomenon of existence). Kyiv, 2008.16 p.
3. Didenko N. G. Vzaemodiya upravlinnya, vladi i derzhavi yak predmet filosofskogo analizu. (Interaction management, power and the state as a subject of philosophical analysis) *Donetskiy nats. universitet*, Donetsk, 2002,19 p.

4. Zotova, V. A. Diskurs vladi i nonkonformizmu yak kulturotvorchi chinniki v kulturi 60 - 90-h rr. HH st. (Power dyskurs and non-conformism as a culture factors in the culture of 60 - 90 years of the twentieth century). *Kultura Ukrainy*. 2013. Issue. 41. P. 158-166.
5. Kirillov, P. E. Diskurs M. Fuko kak metodologiya analiza sovremennyih sotsialnyih institutov i protsessov Avtoref dis. kand. filos. nauk: 09.00.11 (Discourse of Foucault as a methodology for the analysis of contemporary social institutions and processes) *Moscowskij gosudarstvennyj technicheskij universitet im. N. E. Baumana*, Moscow, 2006. Regime to access: <http://www.dissercat.com/content/diskurs-m-fuko-kak-metodologiya-analiza-sovremennykh-sotsialnykh-institutov-protsessov#ixzz34Ok1gAmS>
6. Ogurtsov, A. P. Nauchnyy diskurs: vlast i kommunikatsiya (dopolnitelnost dvuh traditsiy) (Scientific discourse: power and communication (complementarity of the two traditions) Regime to access: <http://russcience.euro.ru/papers/ogur93sp.htm>
7. Pereverzev, E. V. O knige Tyona A. Van Deyka «Diskurs i vlast. reprezentatsiya dominirovaniya v yazyike i kommunikatsii» (On the Teun's A. Van Deyk book «Discourse and power. representation in the language of domination and communication») Regime to access: <http://discourseanalysis.org/ada8/st56.shtml>
8. Sogomonyan, V. Chto takoe diskurs vlasti? (What is the discourse of power?) «21-y VEK» . 2012. no. 1 (21). P.34-51.
9. Fuko, M. Diskurs i istina (Discourse and Truth). *Logos*. 2008. no. 2. P. 159-262.
10. Chernyavskaya, V. E. Diskurs vlasti i vlast diskursa (Discourse of power and the power of discourse) M.: *Flinta : Nauka*, 2006. 136 p.
11. Sheygal, E. Vlast kak kontsept i kategoriya diskursa (Power as a concept and category of discourse). Regime to access: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/Article/scheig_vlast.php
15. Foucault, M. The Order of Things: An Archaeology of the Human Sciences. Vintage; Reissue edition 1994. 416 p
16. Rorty, R. Review: Objectivity, Relativism, and Truth: Philosophical Papers Volume 1. Cambridge University Press, 1991. 226 p.
17. van Dijk, T. A. Discourse and Context: A Sociocognitive Approach Cambridge University Press, 2008. 288 p.

Карпенко Сергій Русланович – здобувач

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

Адреса: 49010, м. Дніпропетровськ, просп. Гагаріна, 72

E-mail: sr.karpenko@meta.ua

Karpenko Serhii Ruslanovych – applicant

The Oles Honchar Dnepropetrovsk national university

Address: 72, Gagarin Avenue, Dnipropetrovsk, 49010

E-mail: sr.karpenko@meta.ua